

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
Кафедра практичної психології та педагогіки**

**МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ ПРИКЛАДНИХ НАУК В ЛОМЖІ
(Республіка Польща)**

**ПЕНІТЕНЦІАРНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
Кафедра педагогіки та гуманітарних дисциплін**

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ЛУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ» Волинської обласної ради**

ОСОБИСТІТЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Матеріали

XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю,
*присвяченої 20-річчю кафедри практичної психології та педагогіки
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*

м. Львів, 15 травня 2026 р.

Львів – 2026

Рекомендовано до друку вченою радою факультету психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності 14 травня 2026 року, протокол № 8.

Рецензенти:

Жигайло Наталія Ігорівна – доктор психологічних наук, професор
Мачинська Наталія Ігорівна – доктор педагогічних наук, професор

Особистість в екстремальних умовах: матеріали XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (15 травня 2026 р., м. Львів). Львів, 2026. 519 с.

Редакційна колегія:

доктор психологічних наук, доцент **Сірко Р. І.** (голова);
доктор педагогічних наук, професор **Литвин А. В.**;
доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник **Руденко Л. А.**;
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник **Вдович С. М.** (упорядник);
кандидат психологічних наук, доцент **Стельмах О. В.**;
кандидат педагогічних наук **Марчук С. С.**;
кандидат педагогічних наук **Шарлович З. П.**

У збірнику матеріалів науково-практичної конференції розглядаються особливості функціонування особистості в умовах війни і кризи, психологічної підтримки та реабілітації особистості в ситуаціях травматичного досвіду, психолого-педагогічні засади формування готовності майбутніх фахівців до діяльності в екстремальних умовах, міждисциплінарні підходи до дослідження підготовки та професійної діяльності особистості в умовах підвищеного ризику.

Для науковців у галузі психології та педагогіки, психологів-практиків і педагогів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, аспірантів, ад'юнктів, докторантів.

Матеріали подано в авторській редакції.

© Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності, 2026

© Автори, 2026

ЗМІСТ

Розділ 1

Особливості функціонування особистості в умовах війни та кризи

Ігор Коваль

Звук сирени як соціально-психологічний феномен:
виклики для психічного здоров'я особистості 17

Богдан-Петро Кошовий

Фінансовий стрес як екстремальний чинник впливу на когнітивні
функції особистості: поведінково-економічний аналіз 20

Василь Лефтеров

Взаємозв'язок емоційних, когнітивних та соціально-
комунікативних феноменів особистості фахівців
екстремальних видів діяльності 22

Анатолій Нестер

Стійкість студентства та населення в умовах воєнного стану
та кризових явищ 26

Елліна Панасенко

Психологічні ресурси особистості в умовах війни та кризи:
від стресової дезадаптації до психоемоційного відновлення 30

Ігор Приходько, Яніна Мацегора

Сприйняття армійських цінностей військовослужбовцями
після участі в бойових діях з проявами дезадаптивності
на моральної травми 34

Andrzej Sęk

Ukraina dziś – wyzwania, konsekwencje, perspektywy 39

Роксолана Сірко, Володимир Слободяник

Самозбережувальна поведінка особистості в екстремальних
умовах воєнного часу: теоретичні аспекти у вітчизняній психології 42

Яна Пономаренко, Аріна Бігуняк

Толерантність до невизначеності як психологічний ресурс
працівників поліції в умовах воєнного стану 45

<i>Ольга Борисюк</i> Соціально-психологічні ресурси особистості поліцейського в умовах конфліктної взаємодії	49
<i>Галина Брославська, Олена Брославська, Альона Прокопенко, Ольга Смольякова</i> Здобувач освіти в умовах війни, який він?	52
<i>Олена Вавринів</i> Феномен нормалізації небезпеки в українському суспільстві в умовах воєнного стану	54
<i>Ірина Ендеберя</i> Психологічні детермінанти та динаміка депресивних проявів у військовослужбовців в умовах тривалого збройного конфлікту	58
<i>Марія Козігора</i> Феномен моральної травми в освітньому середовищі	62
<i>Марина Кульчицька, Олександра Грищенко</i> Щастя як контроверсійна складова життя за умов війни	66
<i>Вікторія Логвиненко</i> Психосоціальні чинники алкогольної залежності учасників бойових дій	69
<i>В'ячеслав Олійник, Юрій Підлісний, Віктор Санташов, Михайло Коваль, Юрій Чемер</i> Динаміка короткочасних психогенних втрат за етапами виконання завдань за призначенням	72
<i>Євгенія Пальцева</i> Проактивність як психологічний чинник згуртованості військових колективів в умовах війни	75
<i>Леся Сікорська</i> Особистість у війні: психологічні особливості військовослужбовців залежно від типу залученості до служби	77
<i>Оксана Стельмах</i> Психологічна травма як феномен: порівняльний аналіз сучасних підходів	80
<i>Володимир Слободяник, Дарія Сашук</i> Психодіагностика психічних станів у військовослужбовців та ветеранів війни	83

Олександр Бартошевич Особистісні предиктори корупційної поведінки військовослужбовців в умовах війни	84
Анатолій Власенко, Анастасія Книш Емоційний інтелект як внутрішній ресурс підтримки психологічної безпеки лікарів в умовах воєнного стану	88
Сергій Уніатов Специфіка саморегуляції військовослужбовців у екстремальних умовах професійної діяльності	90
Юлія Вітик, Ольга Лозинська Психологічна резильєнтність молоді в умовах війни	94
Елона Войтенко, науковий керівник – Світлана Вдович Проблеми адаптації вимушених емігрантів: психологічний вимір	97
Ксенія Гриняк, Лілія Фльорко Ігнорування ознак виснаження як ризик порушення функціонування особистості в екстремальних умовах	100
Владислав Гончаров, Оксана Молчанова Вплив соціальних мереж на навчальну мотивацію школярів	104
Вікторія Гутовська, Оксана Стельмах Взаємозв'язок тривожності й емоційного вигорання здобувачів вищої освіти	106
Романія Жидак, Ольга Лозинська Внутрішній конфлікт як тригер особистісної кризи	109
Василь Загура, Ольга Лозинська Психологічна стійкість пожежного рятувальника в умовах надзвичайної ситуації	111
Наталія Кухар, Вікторія Боднарчук Копінг-стратегії як чинник самореалізації особистості в умовах війни	114
Діана Немна, науковий керівник – Світлана Косяк Психологічна стійкість (resilience) як фактор подолання травматичного досвіду	119
Софія Онишко, науковий керівник – Аліна Кришталь Нехтування сигналами повітряної тривоги: людський фактор	123

Семен Потапов Резильєнтність медиків в умовах воєнного стану	126
Перлина Станішевська, Лілія Фльорко Психологічні особливості переживання особистістю кризових умов війни у контексті сімейної взаємодії	128
Владислава Талімончик, Лілія Фльорко Хвилина мовчання як соціально-психологічний механізм колективного проживання втрати в умовах війни	132
Ольга Худайбергенова, Лілія Пилипенко Феномен екзистенційних переживань в умовах воєнного стану	136
Олександр Чернявський, Наталія Макогончук Вплив соціальних мереж на психічне здоров'я особистості в умовах глобальних криз. Феномен екзистенційних переживань в умовах воєнного стану	138
Мирослава Юрчишин, науковий керівник – Інга Петровська Роль ефекту форера у формуванні вразливості школярів до дезінформації в умовах інформаційної кризи	140

Розділ 2

Психологічна підтримка та реабілітація особистості в ситуаціях травматичного досвіду

Василь Гуменюк Психологічна адаптація ветеранів до мирного життя в міждисциплінарному вимірі	144
Наталія Жигайло Духовність як ціннісна основа абілітації українського суспільства	147
Роман Попелюшко, Дарія Отич, Олександра Кривоносова Особливості розвитку уяви в юнаків із травматичним досвідом ...	151
Анатолій Сичевський Психічне здоров'я персоналу ДСНС України в умовах воєнного стану: виклики, ризики та система психологічної підтримки	155
Дмитро Швець Механізми розвитку психологічної стійкості та відновлення внутрішніх ресурсів особового складу Національної поліції України	159

Олена Абрамюк, Богуслава Католик Волонтерська підтримка як перша ланка допомоги: виклики, досвід та міжнародні стандарти	164
Юлія Балебрух Ресурси особистості у подоланні кризових станів та переживанні травми	167
Софія Березка Посттравматична реабілітація особистості в умовах війни: психологічні механізми адаптації та відновлення життєстійкості	169
Олена Волошок Психологічна допомога особам з травматичним досвідом у контексті гештальт-терапії	173
Ірина Жданова Життєстійкість як критерій ефективності психологічних втручань ...	177
Олександра Колумбет, науковий керівник – Ірина Пінчук Підхід «рівний – рівному» у системі психічного здоров'я	180
Емілія Костишин Роль асистивних технологій у кейс-менеджменті з ветеранами війни	183
Тетяна Матвійчук Теоретико-методологічні засади гештальт-терапії в роботі з травматичним досвідом	187
Ірина Матійків Психологічний інструментарій «слова сили» у роботі з травматичним досвідом особистості	190
Марія Мицишин Використання народної творчості в практиці позитивної психотерапії	193
Ірина Перчук Резильєнтність як чинник успішної адаптації ветеранів до цивільного життя	196
Людмила П'янківська Психодинамічний підхід у психологічному супроводі та реабілітації працівників правоохоронних органів в умовах війни	197
Наталія Черниш Травматичний досвід як ресурс і умова посттравматичного зростання	201

<i>Алла Шиліна</i> Антикрихкість у системі психологічного забезпечення професійної діяльності силових структур	203
<i>Олена Штена</i> Напрями відновлення психологічних ресурсів, вичерпаних внаслідок переживання травматичної події	207
<i>Катерина Авраменко, науковий керівник – Світлана Лукомська</i> Інвалідність дітей як травмуючий фактор для родини. Психологічна допомога членам родини	210
<i>Ольга Адамська, науковий керівник – Вікторія Логвиненко</i> Комплексний підхід до соціалізації дітей, постраждалих від війни	213
<i>Анастасія Басок, Ольга Лозинська</i> Вплив дихальних вправ як методу стабілізації емоційного стану в кризових ситуаціях	216
<i>Анастасія Боднар, Роман Яремко</i> Особистісні ресурси посттравматичного зростання населення України у післявоєнний період	219
<i>Тарас Васильків, Володимир Слободяник</i> Психологічна підтримка та реабілітація особистості в ситуаціях травматичного досвіду	223
<i>Владислав Воробець, науковий керівник – Оксана Пилипець</i> Психологічна підтримка та реабілітація особистості в ситуаціях травматичного досвіду: інтегративна модель відновлення	225
<i>Іван Гаращук, Тетяна Григоренко</i> Соціальна реабілітація дітей із розладом дефіциту уваги та гіперактивністю засобами фізичної культури	227
<i>Артем Жиговець, Юлія Крижанівська</i> Вплив засобів масової інформації на психологічний стан та процес реабілітації військовослужбовців із травматичним досвідом	229
<i>Анастасія Ілляшенко, Тетяна Григоренко</i> Соціальна профілактика стигматизації та дискримінації ЛГБТ осіб у молодіжному середовищі	232

<i>Денис Капустинський, Вікторія Боднарчук</i> Роль соціальної підтримки як чинника резильєнтності особистості в умовах тривалого стресу	234
<i>Дар'я Корбут</i> Практичні рекомендації щодо оптимізації психологічної підтримки ветеранів російсько-української війни у контексті профілактики емоційного вигорання	238
<i>Ірина Крицька, науковий керівник – Галина Мухіна</i> Теоретичні підходи до розуміння психологічної підтримки в кризових ситуаціях	243
<i>Дарина Лехман, науковий керівник – Аліна Кришталь</i> Формування психологічної готовності населення до дій у надзвичайних ситуаціях	246
<i>Дарія Перелом, науковий керівник – Вікторія Боднарчук</i> Психологічні особливості дітей в умовах стресу	249
<i>Єлизавета Федорова, Ольга Лозинська</i> Психологічний профіль рятувальника: межа між стійкістю та вигоранням	253
<i>Андрій Харчук, Ольга Лозинська</i> Психологічна підтримка рятувальників від професійного вигорання	255

Розділ 3

Психолого-педагогічні засади формування готовності майбутніх фахівців до діяльності в екстремальних умовах

<i>Ігор Галян, Андрій Галян</i> Психологічні особливості підготовки осіб до професійної діяльності з підвищеним ризиком	258
<i>Зоряна Кісіль, Роман-Володимир Кісіль</i> Психологічні детермінанти формування стійкості особового стану національної поліції України	262
<i>Михайло Козяр</i> Психопедагогічні засади формування професійної готовності майбутніх рятувальників в умовах цифровізації освіти	266

<i>Світлана Кузікова</i> Психологічні детермінанти впливу травмівного досвіду на структуру я-концепції викладачів психологічних дисциплін	269
<i>Андрій Литвин, Валерій Соловйов</i> Випереджувальний підхід у професійній освіті	272
<i>Наталія Пасічник, Ренат Ріжняк</i> Цифрові технології та симуляційні методи у підготовці майбутніх учителів до роботи в екстремальних умовах	277
<i>Петро Бойчук, Сергій Марчук</i> Психолого-педагогічні засади професійної готовності майбутніх учителів до діяльності в умовах підвищеного ризику	281
<i>Світлана Вдович</i> Особливості викладання психопедагогіки безпеки людини в умовах воєнного стану	285
<i>Юрій Вінтюк</i> Психологічна безпека особистості в умовах тривалого кризового стану: стратегії підготовки майбутніх психологів-практиків	288
<i>Ірина Гузенко</i> Формування професійної саморегуляції військовослужбовця як чинника його успішної діяльності в екстремальних умовах	290
<i>Вадим Жулковський</i> Формування готовності осіб рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби України до дій в екстремальних умовах	293
<i>Оксана Кабіцька</i> Формування готовності особистості до надання домедичної допомоги постраждалим у цивільному секторі в умовах воєнного стану: психолого-педагогічні та практико-орієнтовані аспекти підготовки	296
<i>Світлана Лукомська</i> Вплив травмівного горювання на становлення громадянсько-мілітарної ідентичності українців	300
<i>Anna Marmulyak, Oksana Pylypets</i> Methodological efficacy of case-based learning in esp contexts for students of technical specialties	303

<i>Олександр Мельниченко, Олександр Капінус</i> Суб'єктно-діяльнісний підхід як методологічна основа формування особистості майбутнього офіцера	306
<i>Олександра Пальчикова</i> Роль критичного мислення у професійній підготовці майбутніх учителів англійської мови під час воєнного стану	308
<i>Андрій Романишин, Алла Неурова</i> Цінності як фундамент створення української мілітарної культури	310
<i>Сергій Круглов</i> Особливості психологічної готовності до виконання бойових завдань як основа стресостійкості військовослужбовців Національної Гвардії України	314
<i>Вікторія Яковенко, Анастасія Окаєвич, Дмитро Гоман</i> Педагогічний потенціал активних методів навчання у професійній підготовці військовослужбовців морської піхоти	317
<i>Любава Сидоренко</i> Роль культурної рекреації у формуванні психологічної стійкості майбутніх офіцерів в умовах екстремальної діяльності	320
<i>Вікторія Шевченко</i> Психологічні засади формування психологічної готовності військових психологів Національної Гвардії України до діяльності в екстремальних умовах	323
<i>Наталія Ярощук</i> Трансформація професійної підготовки майбутніх вихователів до роботи в кризових умовах	327
<i>Ігор Кузик</i> Особливості формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у ВВНЗ	330
<i>Юрій Кухта</i> Професійно-психологічна підготовка майбутніх фахівців ДСНС України	332
<i>Віктор Цепінь</i> Уроки військових лідерів: завжди покращуйте свою позицію для проведення бою та навчання	337
<i>Ангеліна Бобер, Яна Слобода, науковий керівник –</i>	

<i>Ірина Фаловська</i> Український фольклор як засіб розвитку та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти	339
<i>Вікторія Бобик, Ольга Волох, науковий керівник – Ірина Фаловська</i> Розвиток стресостійкості майбутніх вихователів як складової готовності до екстремальних умов	342
<i>Юлія Карра</i> Соціально-психологічні чинники формування професійної надійності фахівців ризиконебезпечних професій	346
<i>Марта Курій, науковий керівник – Андрій Цюприк</i> Роль масмедіа у формуванні готовності ветеранів до соціальної реінтеграції: закордонний досвід	350
<i>Вікторія Полінчук, Лілія Пилипенко</i> Комунікативна компетентність майбутніх психологів екстремального профілю діяльності в умовах воєнного стану	353
<i>Вікторія Скорик, науковий керівник – Юрій Вінтюк</i> Фільмотренінг у спілкуванні на тему: «що приносить вам відчуття задоволеності життям» при підготовці фахівців різних спеціальностей	357
<i>Діана Сопронюк, Лариса Самсонюк, науковий керівник – Ірина Фаловська</i> Формування професійної готовності майбутніх вихователів до роботи в інклюзивному середовищі під час воєнного стану	360
<i>Юлія Сулятицька, науковий керівник – Світлана Вдович</i> Факторна структура особистісних детермінант поведінки у конфлікті майбутніх психологів екстремального профілю діяльності	364
<i>Андрій Хаб'юк, Євген Віднічук</i> Особливості формування поведінкових здатностей військовослужбовців протидії контрпродуктивному керівництву	367
<i>Володимир Хащевський, Руслан Лашта</i> Інтерактивне навчання як основа ефективної підготовки сучасного військовослужбовця	371

Юлія Чечільницька, Лілія Пилипенко Психологічні особливості резильєнтності майбутніх рятувальників в умовах воєнного стану	375
Віктор Шевченко, науковий керівник – Юрій Вінтюк Особливості підготовки фахових психологів до діяльності в умовах військового стану	378

Розділ 4

Міждисциплінарні підходи до дослідження підготовки та професійної діяльності особистості в умовах підвищеного ризику

Вікторія Аніщенко Роль емоційного інтелекту крізь призму особистісного розвитку та підвищення резильєнтності персоналу ДКВС України	382
Людмила Білоконенко Психолінгвістичні аспекти комунікації в екстремальних умовах	386
Тетяна Благова, Олександр Жиров Оптимізація роботи хореографічного гуртка в кризових умовах: подолання викликів воєнного часу через міждисциплінарні підходи	390
Оксана Гриджук, Єва Швиденко Психоемоційні причини формування неологізмів воєнного часу	395
Мирослав Коваль, Мирослава Кусій Ключові аспекти руйнування освітньої сфери в умовах війни	399
Андрій Литвин, Лариса Руденко Проблема лідерства фахівців цивільного захисту в зарубіжних дослідженнях	401
Роман Попелюшко, Неля Бігун, Валерія Жуковська Взаємозв'язок стресостійкості та адиктивної поведінки працівників логістичної сфери в умовах кризи	404
Ліна Перелигіна, Юлія Левченко Нормативно-правова база дослідження психічного здоров'я працівників сектору безпеки та оборони України	407
Андрій Цюприк Особливості формування психолого-педагогічних компетентностей майбутніх соціальних працівників	410

<i>Ігор Ахмадєєв, Роман Береза</i>	
Тенденції розвитку військової педагогіки на сучасному етапі	414
<i>Ірина Бабій</i>	
До проблеми евфемізації мови війни (на прикладі «словника війни О. Сливинського»)	417
<i>Леніяр Білялова, Анастасія Окаєвич</i>	
Педагогічні технології формування емоційного інтелекту в майбутніх офіцерів	420
<i>Юрій Вінтюк</i>	
Психологічна культура взаєморозуміння та співпраці в університетському просторі: як порозумітися викладачам і студентам	422
<i>Тарас Гембара</i>	
Ймовірнісний аналіз емоційно-функціонального стану особи в екстремальних умовах за математичною оцінкою акустичного спектру її мовлення	425
<i>Тетяна Конівіцька</i>	
Кіномистецтво як чинник формування особистості в умовах війни	429
<i>Олександр Куций, Ірина Дмитерчук</i>	
Основні функції внутрішньої комунікації в організації: значення, особливості функціонування та перспективи розробки інструментарію з оцінки	431
<i>Олександр Куций, Мар'яна Кузьмів, Андріана Томілова</i>	
Прогнозований психологічний вплив як інструмент підвищення ефективності застосування психотехнологій в організаціях, що діють в особливих умовах	436
<i>Олег Лозинський</i>	
Шкала «адміністративна резистентність» у ході активного «методу дослідження дією»	440
<i>Олег Огірко</i>	
Формування студентської молоді на засадах духовно-морального виховання	452
<i>Людмила Олефір, Ірина Євреїнова</i>	
Психологічні та правові аспекти забезпечення утримання засуджених в установах державної Кримінально-виконавчої служби України	456

Оксана Онищук, Тарас Васильків Трансформація цінностей та ідентичності під час війни	459
Світлана Броїло, Ольга Лозинська Чинники психологічного благополуччя рятувальників	462
Вікторія Бублій, Марія Козігора Формування позитивної самооцінки молодших школярів як умова підтримки ментального здоров'я	463
Вікторія Васькевич, Тетяна Григоренко Причини агресивної поведінки у дітей дошкільного віку	467
Владислав Ковпак, науковий керівник – Леся Музичко Мобільний цифровий довідник офіцера першої психологічної допомоги: обґрунтування, структура та перспективи впровадження у ЗСУ	468
Богдан Лук'ячук, Ольга Лозинська Вікова криза як переломний момент: ризиків та можливості для самоактуалізації	471
Ксенія Олексин, науковий керівник – Вікторія Логвиненко Цифрова компетентність соціальних працівників як передумова ефективного навчання людей похилого віку	473
Лідія Олійник, Лариса Руденко Психопрофілактика розладів харчової поведінки осіб юнацького віку в умовах війни	476
Ірина Обрембальська, науковий керівник – Світлана Вдович Прояви емоційного вигорання у студентів	479
Олеся Присяжнюк, Оксана Молчанова Етичні ризики використання психологічного консультування онлайн в умовах підвищеного ризику	482
Софія Расенчук, Тетяна Григоренко Сучасні проблеми епідемії туберкульозу в Україні: причини та профілактика	484
Дарина Романюк, науковий керівник – Юрій Вінтюк Особливості підготовки і діяльності фахівців із цивільної безпеки в умовах військового стану	486

<i>Анастасія Ткаченко, науковий керівник – Ксенія Березяк</i>	
Вплив короткоформатного цифрового контенту на рівень концентрації уваги молоді	490
<i>Наші автори</i>	497
<i>Інформація про наукових керівників</i>	517

ВІКОВА КРИЗА ЯК ПЕРЕЛОМНИЙ МОМЕНТ: РИЗИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ

У сучасному науковому дискурсі віковій кризі трактуються не лише як періоди тимчасової психологічної нестабільності чи дезорганізації поведінки, а як закономірні та необхідні фази онтогенетичного розвитку особистості. Ці етапи виконують функцію своєрідних «точок переходу», що сприяють перебудові внутрішніх структур психіки, формуванню нових механізмів саморегуляції та адаптації, а також переходу до якісно вищого рівня соціальної зрілості.

Вагомий теоретичний фундамент для розуміння феномену вікових криз закладено у психосоціальной концепції розвитку особистості. У межах цієї теорії онтогенез людини описується як послідовність із восьми стадій, кожна з яких характеризується виникненням специфічної нормативної кризи – внутрішнього конфлікту між двома полярними тенденціями особистісного становлення. До таких роздвоєнь належать, зокрема, «довіра – недовіра», «ініціативність – провина», «ідентичність – рольова розгубленість», «генеративність – стагнація». Кожна з цих криз має не лише ризики дезадаптації, але й значний потенціал для подальшого розвитку. Успішне розв'язання конфлікту на відповідній стадії сприяє формуванню ключових его-якостей, що визначають траєкторію особистісного зростання у наступні періоди життя. Таким чином, психосоціальна модель Еріксона дає можливість розглядати вікові кризи як закономірні етапи, які забезпечують неперервність і прогресивність розвитку особистості.

Кожна вікова криза характеризується амбівалентним впливом на розвиток особистості, поєднуючи потенційні ризики дезадаптації з можливостями для якісних особистісних трансформацій. Зокрема підлітковий період супроводжується кризою ідентичності, що проявляється у внутрішніх конфліктах, нестабільності самооцінки та ускладненнях соціальної взаємодії. Водночас конструктивне подолання цієї кризи забезпечує формування такої важливої его-якості, як вірність, яка відображає здатність індивіда зберігати послідовність у власних цінностях, переконаннях і життєвих орієнтирах. Аналогічно, криза середнього віку пов'язана з процесами рефлексивної переоцінки життєвого шляху, досягнень і перспектив подальшого розвитку. У разі несприятливого перебігу вона може призводити до стану стагнації, що характеризується зниженням активності та втратою життєвого сенсу. Натомість її успіш-

не розв'язання сприяє розвитку генеративності – інтегральної особистісної якості, яка виявляється у прагненні до продуктивної діяльності, турботи про інших та створення соціально значущих результатів.

Вікові кризи доцільно розглядати як важливий механізм активізації процесів особистісного розвитку, що виконують функцію катализатора якісних змін у структурі психіки. У періоди внутрішньої напруги та суперечностей індивід опиняється в ситуації необхідності переоцінки власної системи цінностей, життєвих орієнтирів і усталених моделей поведінки. Така рефлексивна діяльність сприяє перебудові особистісного досвіду та формуванню більш адаптивних стратегій взаємодії із соціальним середовищем. Конструктивне подолання вікових криз забезпечує становлення ключових его-якостей, які відображають досягнення відповідних етапів психосоціального розвитку. Зокрема, у дитячому віці формується компетентність як здатність ефективно діяти та досягати результатів; у підлітковому – вірність як стійкість у системі переконань і цінностей; у ранній дорослості – любов як здатність до глибоких міжособистісних зв'язків; у пізніших періодах життя – мудрість як інтегративне осмислення життєвого досвіду.

Отже, вікові кризи становлять фундаментальний і закономірний компонент психічного розвитку людини, відображаючи перехідні етапи, на яких здійснюється перебудова внутрішніх структур особистості. Розгляд цих криз виключно як негативних чи деструктивних явищ є методологічно обмеженим, оскільки саме в процесі їх конструктивного подолання індивід здобуває нові форми особистісної зрілості та здатність до більш складної взаємодії зі світом. У контексті сучасних психологічних підходів вікова криза інтерпретується як потенційний ресурс розвитку, що відкриває можливості для оновлення життєвих стратегій, переосмислення ціннісних орієнтацій і формування нових адаптивних механізмів. Такий погляд дає змогу не лише глибше зрозуміти закономірності психосоціального становлення, а й вибудувувати ефективні моделі підтримки особистості в періоди внутрішніх змін.

*Ксенія Олексин,
науковий керівник – Вікторія Логвиненко*

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Стрімке поширення цифровізації в сучасному світі докорінно змінює всі сфери буття, спонукаючи відповідну модернізацію професійних практик, зокрема й в галузі соціальної роботи [5]. Інформаційно-комунікаційні технології дедалі активніше застосовуються у сфері соціальної допомоги та підтримки, забезпечуючи можливість реалізації численних соціальних взаємодій у віртуальному середовищі. Це потребує нових підходів до організації діяльності інституцій, належної підготовки кадрів та залучення спеціалістів, здатних ефективно використовувати сучасні цифрові інструменти [4]. За таких умов важливого значення набуває підвищення цифрової грамотності фахівців соціальної сфери. Це необхідно для зростання їхньої професійної результативності та оперативного реагування на нові виклики. Зокрема, постає гостре завдання – навчити цифровій взаємодії людей похилого віку, які нерідко опиняються за межами інформаційного суспільства та потребують супроводу для успішної адаптації [3].

В результаті діджиталізації змінюється характер професійної діяльності соціальних працівників. Як стверджує О. Білецький, використання мобільних додатків, онлайн-консультацій та дистанційних платформ сприяє розширенню доступу клієнтів до соціальних послуг, особливо для тих, хто має обмежені можливості користування традиційними формами підтримки. Водночас інтеграція цифрових технологій у соціальну сферу потребує від фахівців підвищення рівня цифрової компетентності та адаптації до нових форматів роботи. При цьому особливого значення набуває дотримання етичних стандартів і забезпечення конфіденційності, адже питання захисту даних залишається однією з ключових перешкод на шляху повномасштабного впровадження цифрових інструментів [1].

Крім того, цифрова грамотність охоплює не тільки технічні аспекти; вона також включає вміння етичного і безпечно використання технологій. Соціальні працівники повинні бути знайомими з питаннями захисту персональних даних, протидії кіберзлочинності та забезпечення інформаційної безпеки разом із формуванням відповідальної поведінки в електронному середовищі.